

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Cvár. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklámciók pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Az elemi iskolás gyermekek szabályszerű templomba járatásához.

II.

Nem helyeselhetem az elemi iskolás gyermekek köteleességszerű templomba járatását, a már elmondottakon kívül azért is, mert e korban azzal semmi hasznost nem teszünk, hanem ellenkezőleg határozottan káros eredményre jutunk.

Káros eredményre jutunk azért, mert az elv kényszerítő keresztül vitelével a kis gyermeket olyan cselekvényekre kényszerítjük, melyeknek ő értelmét, célját nem érti, nem értheti, melyekre neki lelki hangulata még nem lehet. És ha így, vajjon megnyertük e ezzel, hogy a vallás-erkölcsi alapokat legalább a jövő számára biztosítsuk gyermekeink ilyen irányu képzésével? Teljeséggel nem, sőt könnyen lehetetlenné tesszük jövőre is az igazi vallásosság megteremtését; magvait hinthetjük el egy olyan burjánnak, mely az igazi vallás-erkölcsi élet tenyésztését teszi lehetetlenné: megteremtjük a gépies vallásosságot.

Lépten nyomon találkozunk olyan „buzgókkal“, kik egész fanatizmussal tüntetik „vallásosságukat“, de mindnyájan tudjuk, hogy az ilyenek legtöbb esetben rosszabbak az isten tagadóknál. Az ilyenek szolgailag elperegtetik köteles imájukat; hideg szívvvel, üres kedélylyel lerójják a köteles adójukat, és aztán — haladnak azon tévhitök paizsa alatt, hogy bűverővel bíró imájuk absolválja őket az életben játszó azon szerepökért, melyből a humanitás, könyörület számüzve vannak, s melynek hű megol-

dásában pogányabbak a pogánynál. Tudom, hogy az a nemesen érző, gondolkozó D. S., ki — hízélgés nélkül mondhatom — „hű annak teljesítésében, mivel megbízott“ ilyen vallásosságot nem óhajt, de én félek, hogy ha az általa indítványozott köteleességszerű templomba járatását az elemi iskolás gyermekeknek mereven keresztül vesszük, sokkal inkább nem az általa remélt, hanem az általam felmutatott eredményt fogjuk elérni.

Mindenek felett tehát elő kell készítenünk növendékeinket arra, hogy velök az istentiszteletet kívánt eredménnyel látogattathassuk. Az ott történeteknek, hallottaknak a megértése, belső világának előkészítése után következhetik csak a külső gyakorlat. Erre azonban idő kell, s éppen ez a körülmény az egyik ok, mi miatt D. S. nézetéhez feltétlenül nem csatlakozhatom. Nem állítem ugyan, hogy az előkészíthetés minden körülmények közt tul esik a népiskola határán, de igen is azt, hogy ezt aligha megnyugtatólag elérhetjük az iskola 6-ik éve előtt.

Nem tartozom a templom ellenségei közé, sőt lelkem őszinteségével mondhatom, hogy vallásos ember vagyok. Azt is érzem, mint minden hivatását érző tanító, hogy egyfelől növendékeinknek nem csak szellemi kiképzéséről kell gondoskodnunk, hanem másfelől társadalmunk vallás-erkölcsi élete elfajulásának is erönk, tehetségünkhöz képest utját kell álljuk s annak gyógyítására minden eszközt meg kell ragadnunk. Ilyen eszköz a templom is, de gyermekeinket tekintve csak okos gyakorlással. Éppen azért a mily ellensége vagyok az éretlen gyermekesereg veszélyes gépieséget, csalfa külmázt szülő templomba hurco-

lásának: éppen oly barátja vagyok a serdülő ifjuság templomhoz szektatásának, mert e fokon a merev ellenzékeskedés éppen olyan káros hatást eredményezne, mint ama másik tuzás: vallásos közönyt az ifju-, vallástalanságot a férfikorban. A két szélsőség között tehát, hitem szerint, a közép a helyes út. Ebből kifolyólag vitás kérdésünk tán így lenne megoldható:

a) A népiskola öt alsó osztályának növendékei a szabályszerű templomba járás alól kiveendők;

b) A népiskolai 6-ik osztályosak, valamint az ismétlő iskola növendékei a kiválólag számukra rendezett istentiszteleten szabályszerűleg résztvesznek;

c) A tankötelezettségi kort meghaladott ifjak a rendes istentiszteleten jelenhetnek meg.

E tervnek b. pontja magyarázatot igényel; ennek megvilágítására tehát még mondanivalóm van.

Cikkem első része főképp annak kimutatására irányult, miszerint a rendes templomi szónoklatok a gyermekeknek sem értelmi, sem érzelmi világához nem illők. E körülményből foly itt azon javaslatom, mely indítványom b. pontjában rejlik, s mely szerint külön templomozás berendezését látom szükségesnek a gyermekek számára. Ennek szüksége mellett a már elmondottakon kívül egy más paedagogiai szempont is szól, és ez: csakugyan a lelkészi szónoklatoknak egy mindennapivá lett olyan iránya, mely tarthatatlan, ha a gyermekeknek az istentiszteleten testületileg való megjelenését — ha csak oly megszorítással is, a mint én azt fennebb elmondám — életbe léptetni akarjuk. A mire én itt célzok, a lelkészeknek azon themája, mely majd minden szónoklatukon átvonul s mely a bűnök folytonos ostromozásában áll.

Melyik paedagogus merné helyeselni az erkölcsi nevelésnek az iskola küszöbén belül olyan modoru keresztül vitelét, mely a nem bűnösök előtt a bűnök folytonos feszegetésében, az ártatlanoknak a meg nem érdemelt büntetéssel való fenyegetésében áll? Bizonyára nincs senki, ki az iskola nevelői feladatának ilyen szellemben való megoldását helyben hagyni tudná; és ha így: szabad-e, lehet-e egy és ugyanazon cél elérése érdekében a paedagogia törvényeivel mérőben ellenkező eszközök alkalmazását megengednünk, vagy éppen helyeselnünk a templomnak?

A vallás-erkölcsi nevelés ily szellemű átvitelé-

vel, történjék az iskola vagy templomban, bizonyára használni vajmi bajosan, de ártani annál könnyebben fogunk. Legközelebb nevezetesen, e tapintatlanság által éppen magunk vezetjük a gyermekeket azon utra, melyet eddig tán nem esmertek s melyről mi mégis letériteni akarók őket, a helyett hogy azoknak még létezését is titkoltuk volna előttök. Másodszor, durván megtámadjuk s ezzel elfásítjuk keblöknek a bűnök büntetése iránti finom érzékét, elevenségét. Felesleges a további fejtegetés: egy beláthatlan következmény küszöbéhez jutottunk.

Valóban a gyermekeknek templomba járatása még az általam kimutatott megszorítással is csak úgy helyeselhető, ha a lelkész urak meghozzák missiojuk teljes betölthetése szempontjából tőlök méltán megvárható azon áldozatot, hogy pl. minden 2-ik vasárnap délutánjának istentiszteletét oly szellemben tartanak, mely a gyermeki természetnek megfelel. Így aztán elérhetnők a D. S. által ohajtott magasztos célt s képezhetnénk inkább is olyan nemzedéket, mely a célt nem a külső eszközökben fogja látni és keresni.

Nem biztatom magamat azzal, hogy a kérdést kimerítettem, de lapunk igénybe vett kimértsége cikkemet, legalább ez uttal, befejezni parancsolja. E kérdés egy másik ágáról talán később még szólni fogunk.

Kiss Sándor.

Hogy lesznek a rossz tanulók?

II.

De midőn a rossz tanulók egy részét úgy tekinthetjük, mint a szülők nem helyesen felfogott akaratának áldozatát, akkor más felől azt is be kell ismerni, hogy a szülők körében, a családnál lakó tanulók nem kis mértékben vannak kitéve a romlásnak. Már pedig az olyan tanulók száma kevés, kik főleg tanuláskor kezdetén a családon kívül laknak; a többség, különösen az elemi iskolákat úgy végzi el, hogy a szülői házból jár iskolába, sőt vannak kik a későbbi években is megtartják az édes otthont. Az ilyen növendékek rendszeren két életet élnek, t. i. családi és iskolai életet. E kettőnek egymást váltó hatásai közt folynak a tanuló munkás napjai.

S bár vannak esetek, midőn egy fiatalnak az egyoldali kifejlés elkerülése okából kívánatos, hogy az elzárt iskolai élet mellett a mindennapi élettel is összeköttetésben álljon: mégis a kettős élet főleg a tanulói pálya

kezetén úgy tűnik fel, mint oly akadály, melyet a növendéknek nem mindig sikerül leküzdeni, ha bár az is igaz hogy ezen nehézségnek főoka nem annyira a helyzetben, mint inkább a szülők, vagy néha a családi viszonyok által előidézett körülményekben, vagy mindkettőben együtt kereshető és található fel.

A családi és iskolai szellem két egymással ellentétes természetű. Mig az első főleg kedves és játszi örömeikkel, mult által megszentelt szokásokkal, szorakoztató foglalkozással s önfeláldozó szeretettel karolja magához a gyermeket; addig a másik olykor komoly, néha rideg, uj és idegen, de mindig kitartó, ész és értelem feszítő munkával kínálkozik. Egyik inkább a szív, másik az ész tanyája, termőföldje. És mig a gyermek tanulói munkássága nem terjed túl az iskola falain, mig a két kör hatása nem ütközik össze a gyermek lelkében — a mint ez a kezdő tanulónál, a gyermek hatodik életévében történni szokott — addig nem is adja elé magát semmi oly figyelemre méltó, mely káros hatással lenne a tanulói életre. Legfeljebb azon nem igen veszélyes állapot tűnik fel, mely a két kör áthidalásánál minden tanuló életében kimaradhatatlan, t. i. hogy a gyermek emlékében gyakran felmerül az édes otthon s annak vidám percei, mely után önkénytelenül vonzódást érez, s mely a figyelmet s ezzel a tanulást is némileg zavarja. Ezen tünemény azonban muló, s egy ügyes tanító mesteri kezei közt ködfátyolként oszlik szét, mialatt a gyermeki lelket egészben magához s előadásához hódítja.

De eljő az idő, midőn a tanuló munkája megsokasodik, midőn iskolai teendői és a tanulás körébe vágó feladatai a napi tanórákon nem végezhetőek el, hanem annak nagy része iskolán kívül, a tanórák előtt vagy után munkát kíván meg. Az ilyen munka pedig az évek folytán nemhogy apadna, sőt az idővel egyre nő, egyre többül. Ekkor igen természetesen a tanuló iskolai munkásságát s ezzel az iskolai életet a családba átvizsi. És ezzel megérkezett az alkalom a két kör összehatására. Most két ut áll a gyermek előtt a családi körben. Vagy ő is kedvesen foglalkozó családjához csatlakozik s velők élvezi a megszokott társas együttlét örömeit, vagy számüzi magát e körből, csendes magányba vonul s iskolai komoly feladatán dolgozik. Vajjon melyiket válassza?

Nem kell nagy lélektani ismeret ahhoz, hogy a valót eltaláljuk. Ki csak kevéssé is ismeri az emberi kedélyvilágot, tudni fogja, hogy a két teendő összemérkezésénél az első fog győztes lenni s a gyermek családjaja tagjai között vegyül el, s csakhamar feledve lesz az iskolai feladat. Feltehető azonban, hogy a nap bizonyos részében, habár pillanatokra is, egy kis időt szakít a növendék a tanulásra; de végre is meg van a folytonosan ható indok, mely csábítóan hívja el a hasznos munka mellől, s mely utoljára is rávezeti a növen-

déket azon utra, melynek vége a rossz tanulóvá levés.

Ha tehát a gyermek a családi körben önkényére hagyatik, könnyen feledi az iskolát s annak kötelességeit, s így a szülők várakozása, reménye a meghiusulás felé közeleg. Éppen ezért a szülők nem elégedhetnek meg a gyermek ezen eljárásával, a tanuló helyzetével; sőt ezen állapot kötelességökké teszi, hogy közbelépjenek s egész tekintélyüket latba vessék — ha kell — hogy segítsenek a tanuló gyermek sorsán.

Midőn a szülők annak tudatára ébredtek, hogy gyermekek érdekében fontos teendő vár rájuk, nem is késnek sokáig, hanem azonnal a kivétel után látnak, és dicséretes buzgalmukban a legkönnyebb és legrövidebb eszközhöz folyamodnak. Megparancsolják a gyermeknek, hogy azonnal felhagyjon a játékkal vagy bármi foglalkozással, vonuljon félre mindenkitől és tanuljon. Szerencsétlen eljárás, mely a helyzetet nemhogy jobbá tenné, sőt arra károsan hat! Ugyanis: midőn a szülők a fennebbi parancsot hangoztatják, ugyanakkor más szókkal azt kívánják a gyermektől, hogy ez magán oly erőszakot kövessen el, mely főleg a kisebb korban a lehetetlenséggel határos; azt kívánják, hogy a gyermek feledje el egészen a külvilágot, ne gondoljon semmi tárgyra, ne lássa meg azon családi jeleneteket, melyek szeme előtt folynak le, ne jusson eszébe játékszere, mely talán épen most van kitéve testvérei rombolásának, legyen hideg szemlélője családjának, s szakítsa ki kebléből azon vágyat, mely e körbe vonza s mindezek helyett temetkezzék könyvei közé s merüljön tanulmányába.

Világosan látható, hogy itt a szülői parancs a lehetetlenségekbe ütközik, s annak végre is csak annyiban lesz hatása, a menyinyiben a gyermek félre vonul s könyvéhez ül, de ezen túl nem terjed; a parancs ereje elvesz és lesiklik a lelken s az azon átvonuló érzelmeken. A gyermek eléveszi ugyan könyvét vagy más dolgozatát, hanem azért figyelme szüntelenül azokon tévedez, melyek körüle történnek. Most egy érkező látogató után néz, majd a beszédekre hallgat vagy egyes jeleneteken feledi gondolatát. És ez így tart, mig ezt a szülők észreveszik s ismét hangoztatják a kemény parancsot büntetés ígéretével megtoldva.

Hogy ily eljárással a gyermekkel a tanulást megkedveltetni, nem lehet, sőt ellenkezőleg minden jó szándék mellett is az éppen a rossz tanulóvá levés felé hajtatik, azt könnyű belátni minden józan értelemnek. Itt parancsosal boldogulni nem lehet. És valóban, ha nehéz egy tanítónak az iskola falai közt, hol a gyermeket semmi sem emlékezteti elhagyott kedves világára, megkedveltetni az iskolai életet, ugy kétszeresen nehéz a szülőknek a családi körben kivinni azt, hogy a gyermek otthon eddigi foglalkozását korlátozva, vagy éppen abban hagyva iskolai dolgozatain jó akaratral, önként munkáljon. Azonban a menyinyiben a két eset

egymással azonosítható, anynyiban a szülők is követhetik azon methodust, mely a tanítókat sikerhez vezet. Helyesen tennének azért a szülők, ha a gyermeknek a háznál való tanulásra bizonyos időt határoznának s ezen idő alatt pedig a tanuló gyermekhez közeledve, a téendő után kérdeznének, minden csekélynek látszó munkának, mely csakugyan elég fontos a gyermek előtt, értéket tulajdonitanának, az iránt érdeklődést mutatnának s alkalomszerűleg buzdítnák, bátorítják, segítenék s minden legkisebb sikert maguk is örömmel fogadnának, szóval: a gyermeket mindenben támogatnák s benne a munkásságot ébresztenék, s ezzel fokozatosan csak időfolytán hagynának fel azon mértékben, melyben a gyermek tanulási vonzalma, szorgalma nevededik. Más időben pedig ő is hadd legyen nyugodtan testvéreivel, társaival. Ezen tanulási idő alatt pedig, a család többi tagjai végezzenek oly munkát s lehetőleg oly helyen, mi által a gyermek nem zavartatik foglalkozása közben.

Ezek szem előtt tartása nélkül csak kevés kiválóan hivatott növendéknek sikerül leküzdeni a nehézséget, sőt az ilyenre nézve is általán elmondhatni, hogy két egyforma tehetségű növendék közül még a legjobb esetben is gyengébb tanuló az, ki családjával lakik és jobb az, ki családja körén kívül többi tanuló társai közt él, hol minden időben a szorakoztató percekön kívül tanulással foglalkozó versenytársat lát.

S ha tekintetbe vesszük még azt, hogy némely szülők különösen falu helyen s a tudatlanabb osztályban, munkával foglalják el a gyermeket az iskolai dolgozatra és tanulásra pedig azt mondják: „azért küldöm iskolába, hogy ott tanuljon, itthon pedig dolgozzék, a minek hasznát veszi“ úgy fogalmunk lehet azon szomorú helyzetről, melybe egy ily családnál az eddigiek mellett a tanuló gyermek juthat s mely iskolai életére a legkárosabb hat. Vegyük az eddig mondottakhoz még azon körülményt is, mely szerint némely meggondolatlan szülő tanuló gyermeke előtt tanítójáról nem a legkedvezőbben nyilatkozik. S hogy mily nagy mérvben foly be ez a gyermek tanulói életére, azt indokolás nélkül is tudhatja mindenki, a ki egyszer tapasztalta, hogy különösen a kisebb koruaknál a tanító iránti rokonszenv, bizalmas ragaszkodás, mily hatás buzdító eszköz a tanulásra, míg ezen viszony megszakítása lehangoló és a gyermeket elkedvetleníti a tanulástól is.

Bartha Béni.

(Folytatjuk.)

VIDÉKI TANÜGY.

A falusi iskoláztatásnál számtalan nehézségek merülnek fel, melyek azt rendes kerékvágásából kisodorják s az iskoláztatás megkezdését, folytatását s a tantárgyak teljes és alapos bevégzését lehetetlenné teszik. Ennek

oka részint a szülők részvégtelenségében, részint a községi előljárók erélytelenségében s az 1868-ik XXXVIII-ik t. cz. 4. §. elmellőzésében keresendő.

Egy újabb miniszteri rendelet az iskolák beállítását szept. 1-re, bevégzését pedig június havára határozza meg. Hogy ezt falun, a jelen körülmények között foganatosítani nem lehet a munka és iskolai év összevágása miatt, úgy hiszem, nincs mért bővebben okadatoljam. Azonban azt már a falusi népiskolától is meglehet, s nézetem szerint megis kell követelni, hogy október hóban állíttassék be. Ezt elrendeli a népoktatási törvény s büntetést szab azon hanyag szülőkre, kik gyermekeik iskoláztatását elmulasztják. De fájdalom! a népokt. törvény nálunk falun csak írott malaszt; fenyegetőzünk vele, de soha nem foganatosítjuk, s ha most a hanyag szülőt a törvény által rászabott büntetéssel fenyegetjük, lenevet, mert jól tudja, hogy az előljáróság erélytelen annak felhajtásában.

Hogy a falusi iskolánál felmerülni szokott nehézségeket a maga meztelenségébe tárjam, például hozom fel a k.-szentkirályi iskolát. Ebben a folyó 187⁷/₈-ik tanév okt. 3-án kellett volna megkezdődjék. A községi előljáróság az iskolai gondnokságtól a maga idején fel volt hiva, hogy a szülőket figyelmeztesse az iskolai év kezdetére s a szorgidő beállta előtti 4 napon a tankötelesek beiratására.

Be is iratott a szorgidő megkezdésének határidejéig 4 gyermek, ezek közül is 3 egyik tanító társunké. Nevezett hó 7-éig jelentkezett 15, 204 tankötelesből. Ujból felszólította a gondnokság az előljáróságot, de hogy mily eredménnyel mutatja az, hogy november közepéig 110 gyermek ugyan beiratott, de a kiknek nagy része azért iskolába nem jár, 94 be sem iratott, pedig ez idő alatt fel volt szólítva az előljáróság arra is, hogy büntesse meg a hanyag szülőket, de eredménytelenül.

Hogy kezdjük meg már most a rendes tárgyakat? A feljöttekkel az ismétlést megkezdjük, sőt be is végezzük, a többi még nem jött fel. Nov. végén vagy dec. 10—15 körül felállít minden osztályba 20—25 oly tanonc, kik a szülői megbocsáthatatlan hanyagság következtében az ellézengett 5 hónap alatt a mit tanultak is nagy részben elfeledték. Mit csináljunk már most?... De tegyük fel, hogy a későn feljött tanoncok az I-ső osztályt kivéve — hol ez idő alatt egy pár betűt megis tanultak — a többiekkel együtt haladhatnak. Megkezdjük a rendes tantárgyak tanítását. Rendesen a kezdet a legnehezebb. Mikor jól benne vannak s könnyedén haladnak a növendékek, megérkezik április.

A szántás megkezdődik, a gyermekekre szükség van. Malacz, pipe, borju a mezőre megy: a gyermekekre újból szükség van.

Ostromolják a tanítót, ostromolják a gondnokságot, hogy mentse fel a gyermeket „csak egy hónapra.“ Mit tegyen a gondnokság? Kénytelen felmenteni, mert ha

nem menti fel, úgy sem jó iskolába, hanem aztán annak az „egy óra“ felmentett tankötelesnek nem is néz tanítója többet a szemébe, legfeljebb felküldi az apa vizsgára, hogy halgassa meg mit tanult egy egész éven keresztül az ő gyermeke; és ha nem tud annyit, mint ama kevés, kik rendesen jártak: uton utfélen gyalazza a tanítót.

E mellett egész éven keresztül rendetlenül járnak a tanulók, elég erre az egy adat, hogy a múlt tanévben 171 beiratott és iskolába járt tankötelesnek 15,600 mulasztott órája volt, melyből a gondnokságnak a szolgabíróhoz intézett többszöri felhívása dacára sem büntetett meg egy sem.

Hogy még egy példával illusztráljam a falusi iskoláztatást, felhozom, hogy a múlt évben gyakran megtörtént, különösen ápril után, hogy 57 tanítványom közül alig 20—25 volt iskolában.

Teljesen megvagyok győződve, hogy vidékünkön ily formán van ez minden falusi iskolánál. Mit tegyünk ily körülmények között, midőn a tankötelesek a tanító beállta után egy pár hó múlva jelentkeznek s a tavasz megnyíltával ismét távoznak. Nincs eshetőség reá, hogy a törvény által előírt tantárgyakat bevégezhessük azon 3—4 hó alatt, mely alatt a szülőknek tetszik gyermekeiket iskolába küldeni. S ami fő, ha a tanító ily körülmények között nem tud kellő eredményt felmutatni, elítélik előljárói: tehát ő a bünbakk.

E bajon, mely a falusi iskoláztatást teljesen megsemmisíti, okvetlen segíteni kell. Segíteni kell a tanítók, segíteni a tanulók s a nemzeti műveltség érdekében. Én csak egy mentő szert látok s ez a népokt. törvény. Ez nekünk védpaizsunk; ezt kell foganatosítani, ne csak papiron létezzék az! Nem azt értem én ez alatt, hogy büntessük a szülőket egyre másra, s attól a néhány krajczárjától is, mit a jelen nyomasztó anyagi viszonyok között véres verejtékkel tud szerezni családja fentartására, megfoszszuk; hanem azt, hogy büntetesség meg néhány, s főképp ama kolomposok, kik a jobb érzelműeket is rossz utra csábítják, mert így egyfelől megtanulják tisztelni a törvényt—mit most kinevetnek—, másfelől a többi okul rajta s feladja iskolába gyermekét.

Általában eddigi tapasztalatomból kifolyólag határozottan merem állítani, hogy egy pár ily büntetési eset a pontos iskoláztatásra, a legjobb hatással van.

Ohajtandó lenne, hogy a tanító-testületek, mint ilyenek, lépnének fel s tekintelyükkel működnenek közre a baj orvoslásában.

LAPSZEMLE.

„Ötezer néptanító érdekében“ cím alatt Péterfi S. a „Népn. Lapja“ legközelebbi számában egy nagy fontosságú kérdésre hívja fel a figyelmet. Minthogy

e cikk tárgya a III. egy. t. gyűlés-tárgysorozatába ajánlatik az író által, közöljük itt kivonatban, felhíván egyzsersmind pályatársainkat, hogy arra, ha szükségesnek tartják, tegyék meg nyilvánosan is észrevételeiket.

Ötezer néptanító nem vétethetett fel— a ministeri jelentés szerint— az orsz. tanítói nyugdíj intézetbe; e számból 2000 tulkorúság, 3000 egyéb okok—töbnyire tanítóképesítő oklevéllel nem bírás— miatt. Az ország néptanítói harmadrészének érdekében a III. é. gy. fel kell hogy emelje esdő szózatát a törvényhozó testület előtt a nyugdíj törvény kérdéses pontjainak módosítása tárgyában. Tegyük tehát mindenk felett az egyletek ez ügyet tanácskozásuk tárgyává s küldjék be javaslataikat az 50-es bizottságnak.

De ez 5000 néptanító érdekében nem szabad megelégednünk annyival, hogy ez ügyben a III. egy. gy. remélhetőleg — kérelemmel járul a törvényhozáshoz. Nem elég panaszkodnunk és könyörögnünk. Ragadjuk meg az önsegély fegyverét ez ügyben is ismét, miként megtettük ezt a szegény sorsu néptanítók gyermekeinek segélyezése ügyében az „Eötvös-alap“ létesítése által. Hívjunk életre egy új intézményt, melynek célja főleg abban álljon, hogy a kiérdemelt vagy az évek hosszú során át folytonosan működő néptanítókat segítse s jutalmazza. Ne legyen e hazában néptanító, ki 30, 40 vagy 50 éves jubileumát tartván, ne részesüljön egy pár száz frnyi tiszteletdíjban, melyet a kartársak buzgósága saját s az iskolás gyermekek és ügybarátok adakozásából nyújtson neki! Midőn a nemzet a magyar állam ezredéves fennállásának ünnepét készül megülni, ünnepeljük meg mi úgy, hogy akkorra teremtsük meg a magyarok első oktatója Gellértről nevezett „Szent Gellért társaságot“, hogy ez a magyar nemzetet a népnevelés terén 30, 40 vagy 50 évig hiven szolgált néptanítókat tekintet nélkül felekezeti, nemzetiségi és nemi különbségekre, jutalmazza oklevelek által, vagy szükség esetén 1—2 száz frt tiszt. díjjal. Rendes tagjai lennének a társulatnak a működő tanítók közül azok, kik évenként 1 frttal, pártolók azon ügybarátok, kik szintén 1 frttal járulnának a társulat jövedelméhez, alapítók pedig, kik egyszer s mindenkorra legalább 20 frtot fizetnének le. Egyéb jövedelmi források lennének: 1. Az iskolákban föllállítandó pörsölyök jövedelmének harmada. 2. A népiskolai tankönyvekre teendő 1 kros Sz. G. társulati bélyeg. 3. Egyéb adakozásokból folyó jövedelmek.

Mi szivünkől sikert kívánunk Péterfi urnak ez újabb nemes törekvésében, csak arra intjük a fővárosi kezdeményezőket, hogy vessenek számot a létező körülményekkel is. Ugyanezen lap ugyane számában Murányi K. már egy országos tanítói segélyegylet létesítését indítványozza. A tulhajtással a legjobb eszköz is kétélű fegyverré válhatik; a „ne tovább“ fel nem esmerése által az „önsegély“ is „önveszély“ lehet.

T Á R C S A

Cselédek a családban.

Egyik barátom, ki a szini képezdében a szavalásról tart előadást, a napokban mondá nekem: „egy egész szerep tűnt le színpadunkról, melyre már nem is képezhetünk növendéket: az inasok szerepe. Az újabb darabokban ez hiányzik.“ Erre én azzal feleltem, hogy annál jobb! Mert ez csak azt bizonyítja, hogy az életben sincs. Valóban olvasd el Molière, Regnár, Lesage, Destouches stb. darabjait, kik a régi társadalom festői, mik a vigjátékaikban előforduló cselédek? Scapinek, Crispinek, Labrancheok, szóval: gazok, csalók, cselszövők, a családi kötelek összekuszálói. Szobalányok, kik a szerelmes levélkék hordozói, a férjek és atyák született ellenségei. S hozzá mindezen alakok a polgári életből vevék. Tehát a régi világban még a középosztályokban a becsületes és önfeláldozó cselédek mellett az inasosztály kifejlőben vala, azaz: bármely család legnyomorultabb, legvégzetesebb alakjai. Megengedem, hogy az erkölcsi forradalom elenyésztette az előbbieket, de elseperte az utóbbiakat is. Hol van mai napság azon fiatal leány, ki a szobaleányt tenné meghittvé és tiltott szenvedélye részesévé? Hol az adósságtól terhelt ifju, ki az inassal szövetezik, hogy kijátsza és meglopja atyját? Ez tagadhatatlan haladás és minnek köszönhetni? Még mélyebb javulásnak. Ha a cselédek elveszték uralmukat gyermekeink felett, jele, hogy azt mások nyerték el. És kik? Mimagunk. Te egészen érzékenykedve említéd az imént a régi cselédek hű ragaszkodását urfiak vagy kiasszonyaik iránt; mi engem illet e ragaszkodás bánt és féltékenynyé tesz. Mert bizony, a mi helyünket bitorlák vala. Azon mérvben, mint a természetes érzelmek felülkerekedése a gyermekeket közelebb hozá a szülőkhez, eltávolítá tőlük a cselédeket. Az ő bukásuk a mi emelkedésünk. Hajdan a házi kisasszony a szobaleány szövetséges társa, barátnője; ma anyja által nevelve, anyjával együtt élve, anyja iránt lesz bizalmas. A régi időben az atya a fiu mellé utitársul egy öreg szolgát adott, ma fiával utazik, gyakran cseléd nélkül, és egymást kiszolgálják. . .

— Legyen! felelé nőm, kellő alapon támadod meg a régi cselédeket; de nem tartod meg ígéreted: a mai szolgákat nem igazolod. Hibáik, ellenséges indulatuk, és mi még inkább bosszant náluk, hallgatásuk, megmaradnak. Igen! bevallom, hogy midőn egy hoszsú ebéd alatt látom e cselédeket az asztal körül, e néma, hallgatag lényeket, kik egykedvűen hallgatnak mindenre, a mit mondunk vagy a mi körülök történik, kik látják, kihallgatják lobbanásainkat, vidám csevegéseinket, kacajunkat, panaszainkat és márvány hideg arcuk nem árul el legkisebb fölindulást: megdöbbsent

mind az, mit elhallgatnak! És restségük! És hiúságuk! Új jogot találtak föl, melynélfogva hozzáférhetetlenekké és bántalmatlanakká lesznek, azon jogot, hogy ne szolgáljanak nekünk.

— Mi féle jog ez?

— Egy közelebbi eset megmagyarázza. Egy élő uralkodónő, érted-e? egy uralkodónő estélyt adott. Egy lámpa lángja fölcsapott és kezdett lobogón égni. Az uralkodónő föl kel és a lámpát lecsavarja. Egy jelenlevő előkelő hölgy ezen megbotránkozik. Az uralkodónő ezt észreveszi: „Ön meg van lepetve, sugá halkán, hogy magam keltem föl e lámpa megigazitására? — Igen felség! — De ha megmondtam volna palota hölgyemnek: A lámpa lobog; azonnal fölkelte volna, hogy megmondja a kamarásnak: A lámpa lobog; a kamarástüstént megmondta volna a belső inasnak: A lámpa lobog; a belső inas rögtön megmondta volna a szolgának, kinek ez a tiszte, és a lámpa még mind lobogna. . . Rövidebbnek találtam egyszerően lecsavarnom magam.“ Nos, édes férjem, tevé hozzá nőm, e tény mindenütt előforduló eset.

— Bah! mindenütt!

— Igen, általánosan a teendő megosztása és a szolgálatok rangfokozata a cselédek hiszekegyei. Ha rangkülönség uralkodik valahol, az irodában, az előszobában és konyhán bizonyára. A szobalány nem engedi meg, hogy terítékét máshová, mint az asztalfőtől jobbra tegyék. Lép be egy nagy szálloda udvarába: a kocsi előáll, a kocsis hajporosan, fodros gallérral ülésén: gyeplő, ostor kezében. Mit gondolsz mit tett, mielőtt helyére ült volna? Csak felült a kocsis ülésébe. Semmi egyebet. Nem ő fogta be a lovat, nem ő tisztítá meg a kocsit, nem ő hozta rendbe a gyeplőt — csak felült.

Fia m (mosolyogva)

— Ő maga?

Nőm:

— Igen! ő maga! Hajt, ime tiszte! de szólítsd föl, hogy nyergelje meg lovadat, felmond. De szálljunk alább egy fokkal. Lépünk egy gazdag házba. A szobaleány urnője szobájában a tüzet csinálja meg és reggelijét szolgálja föl; de ajánlanád csak azt néki, hogy csináljon tüzet a társalkodóban vagy szolgáljon az asztalnál, azt feleli, hogy ez nem az ő tiszte. De szálljunk még lejjebb. Lépünk egy magunk forma polgár laká-
ba, de a hol egynél több cseléd van. Mond a szakácsnénak, hogy vessen ágyat, az inasnak, hogy mossá fel az edényt, visszautasítják az ily parancsot és csak morogva engedelmeskednek és azon kikötés mellett, hogy ezt csak kivételesen teszik. Mindig Angliát juttatják

eszembe, hol midőn egy cseléd egy nagy háznál szegődik, első kérdése: Do you take me for work or for ornament? Ön munkára alkalmazé vagy csak a diszítésre tartozom?

— Oh! beh ügyes ötlet! kiálta föl fiam.

— Mond ki hát a rettentő szót! kezdém ujra erélylyel; mert ez az urak elitelését tartalmazza. Föl soroljátok mindketten egész keserőséggel a cselédek hibáit, a cselédek fonákságait; de e hibák jellemők vagy helyzetökből származnak-é? Az övök vagy miénk-e a felelősség. Itt a kérdés. Körültök minden gazdagság, bőség, és viszonylagos nélkülözésekből áll életök; tanui egy oly élet fényének, kényelmeinek, melyben nem vehetnek tényező részt; hasonlitanak oly szükkölködökhöz, kik pénzváltók asztala körül állanak. Hídeg szobában hálnak, miután meggyújtották a tüzet a csinosan kiszőnyegezett szobában. Elgondoltad-é olykor azt mi minden megfordulhat a fejében egy cselédnek, csak némiképen is válogatott ételekből álló lakoma alatt? Hallja a mint megdicsérünk minden bort, megizlelünk minden ételt; inyencz hajlama a szenvedélyig fokozódik és boszankodással szemléli, a mint a legizletesebb falatok rendre tűnnek el szeme előtt és csak azzal vigasztalja meg magát, hogy előre arra gondol, mint fogja a maradékot élvezni és az ebéd után urnője hal-kan ezt mondja neki: Dugd be e palaczkot és mond meg a konyhán, hogy e tál ételt tartásák meg holnapra.

— Ah, ezt eltaláltad, felelt nőm mosolyogva.

— Erőteljes vonásokkal festéd le előttem e néma személyt, ki hátunk megett foglal helyet és titokban átkoz bennünket. De mit teszünk arra, hogy becsüljön is? Mily megvetés van azon kicsinységben is, hogy előtte nem feszélyez semmi! Látni, a mint a férjek és nők a cselédek előtt civakodnak, látni, hogy az atyák néha cselédek előtt verik meg gyermekeiket, hallani, hogy némelyek a legszabadabb hangon mesélnek el történeteket cselédek előtt, tréfálnak szüléikkel, gáncsolják, mardossák barátaikat: nem azt hinné az ember, hogy ezek azt gondolják, hogy barmok előtt beszélnek, melyeknek nincs szemök látni, fülök hallani? Minő erényt várhatunk oly egyénektől, kik ilyen leczkét hallottak? de vajjon tetteinket megjavítják-e szavaink? Irányukban tanusított magaviseletünk helyre üti-e előttük való magaviseletünket? Nézzünk csak körül! Nincs mai napság egyetlen osztály, melynek alárendelt helyzete és nyomora ne költene némi rokonszenvet, némi érdeklődést. Még maga a bűn is kivívja rokonszenvünket. Foglalkoznak azzal, hogy erkölcsi oktatást adnak a foglyoknak, tolvajoknak, gyilkosoknak. Mit tesznek a cselédekért? Minő alapítvány van számokra alapítva? Magok az urak, kik legtöbbit foglalokznak minden nyomott osztálylyal, gondolnak-é szolgálók erkölcsével, oktatásuk és javításukkal? Nem! Állitanak föl népkönyvtárakat, tanfolyamokat, kölcsönös segélyegyleteket, iskolákat, kivéve ná-

luk. Megmondtam-é mindent? Nos, van nálunk Párisban lakásainkon egy dolog, egy lakrész, melyre nem tudok borzadály uéülkül nézni, és ez az 5-ik emelet. Egy fiatal lány, egy kellemes, egy csinosan öltözött lány (mert a szobaleányok mostanában izléssel öltöznek), egy tizennyolcz éves, husz éves leány belép szolgálatba; hova helyezitek él? Ötödik emeletre: a ház minden családjában levő cselédek mind egy helyt az ötödik emeleten! Gondoltál-e valaha arra, hogy mi ez az ötödik emelet? Föltevéd e magadnak a kérdést, hogy mi folyhat ott fent, midőn napleteltekor mindazon féken tartott vágy- mindazon elfojtott boszuság, mindazon elnyomott föllobbanás ez g h e t t o b a n, e megvetett lakrészben, ez excommunicalt zugvan gyül egybe és nyolcz óráig teljes szabadságban, ellenőrzés, korlátozás nélkül kitér és oly féktelen hévvel, mely csak a boszura gyuladt pártokat jellemzi! Egyik barátnőd néhány hava meglátogatott. méltatlankodva, magán kívül. Mi történt? a szobaleánya teherbe esett egyik szolgától. A lány 16 éves volt. Mit tesz ön, kérdezem?— Mit teszek? mindkettőnek ajtót mutatok. Oh igen, ime az ön erkölcsi érzéke ezzel ki van elégitve? De bizonyos-e ön abban, hogy lelkiismeretének van oka nyugton lenni. Ön éppen nem volt-é okozója e botlásnak? E fiatal leány becsületes volt, mikor az ön gondjaira lőn bizva. Mit tett ön arra, hogy óvja, védje? Kidobta a világba! s aztán? Mi lesz belőle? Az, hogy több havan keresztül arra lesz kényszerítve, hogy állás nélkül maradjon! Minő tanácsot ad neki a nyomor? Minő örvénybe taszithatja őt a kétségbeesés, az elhagyatottság, az inség?

Nőm. De végre is, mit akarsz, mit tegyünk?

Én. Azt akarom, hogy tudja mindenki, mely szerint úrnak lenni anynyi, mint lelkismeretbeli kötelességekkel birni! Azt akarom, hogy emlékezzen meg mindenki arra, hogy a szolgálók is emberek és szolgánők asszonyok! vagy is inkább gyermekek.

Hegedüs István.

(Folytatjuk.)

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A székely-kereszturi tanítói kör

április 10-én tartotta ez iskolai évben negyedik rendes köri gyűlését, melyen a múlt gyűlés jegyzőkönyvének bitelesítése, s néhány jelentéktelen ügy elintézése után, egy minden izében sikerült gyakorlati tanítás következett. Veres Sándor, a tanítóképezdei minta-iskola vezetője, egy tapintatosan keresztülvitt tanításban azt mutatta meg a kör tagjainak: mikép lehet az elemi népiskola I. és II. osztályainak beszéd- és értelemgyakorlási leczkét, ugyanegy időben a felsőbb osztályokban irálygyakorlatul fölhasználni, s ez által az iskola egész népességét egy időben együtt foglalkoztatni. Mig az

alsóbb osztályok valamely dolgot szemlélve, egyes tulajdonságait kikerekített mondatokban — többször ismételve — felsorolják, addig a felsőbb osztálybeliek ezen mondatokat jól megfigyelve palatábláikra vagy füzeteikbe jegyzik. Ezáltal azon előny is biztosítva van, hogy az alsóbb osztályok hangos foglalkozása a felsőbb osztályok csendes foglalkozását nem zavarja. A gyűlés, a meglepő sikerért, melyet Veres Sándor tagtárs ezen valódi mintatanítással fölmutatott, élénk elismerését fejezte ki. Kniszbeck Alajos előterjesztést tesz azon intézkedésekről, melyek már eddig a III-ik egyetemes tanítógyűlés megtartása érdekében tétettek. A gyűlés az egyetemes gyűlésnek ez évben és Budapesten leendő megtartását magáévá teszi, és az 50-es bizottság által ez alkalomra kitűzött egyes tételek fölötti eszmecserét a jövő gyűlésre tüzi ki. Ennek folytán Derzsi Domokos tagtárs vállalkozott, hogy a jövő körüli gyűlésen a felnőttek oktatása- és a népkönyvtárakról, Miklós György pedig az iskolai takarékpénztárra körül indítand meg eszmecserét. A népoktatási törvények áttanulmányozására és a gyakorlatban hiánynak mutatkozott, s ezért módosítást igénylő pontok kijelölésére egy képezdei tanárokból, tanítók és tanítónőkből álló bizottság alakult, mely a jövő gyűlésen ezen működéséről szintén számot fog adni. Ha isten élte, ugy t. szerkesztő ur szives engedelméből, körünknek az egyetemes gyűlésre kitűzött tételek felől való véleményét, s megállapodását, e becses lapok hasábjain közzé fogjuk tenni.

Veres Sándor az Eötvös-alap céljait és eddigi működésének sikerét előadva, meleg szavakban hívja föl a tagokat — saját érdekükben — annak pártolására. Megelégedéssel fogadtatott és Veres Sándor megbizatik, a közelebbi gyűlésre a csatlakozás módjaitól indítványt adni be.

A jelentések sorában az udvarhelymegyei ált. tanító-testület elnökségének több átirata olvastatik föl, melyekben a közelebbi nagygyűlés illető határozatai közöltetnek fiokkörünkkel. Ezek közül legnevezetesebb az, hogy a fiokkörök hozzanak önképzési törekvésükbe tervszerűséget, öntudatos ságot, s ezért legalább egy évi működésük tervét előre állapítsák meg; hogy így az esetlegességektől menten, biztosan haladhassanak kitűzött céljok felé.

Egyenkint gyengék, egyesülve kimondhatlan erősek lehetünk!

Székely-Kereszturon, 1878. ápr. 18-án.

K—k.

VEGYESEK.

— Komjáthy György halálának lesújtó híret hozzák a budapesti lapok. Az elhunytban a hazai kisdjednevelési irodalom egyik hivatott és legszorgalmasabb munkását, az orsz. kisdjedovó egyesület által fenntartott képző-intézet egy jeles tanárát veszttette. Temetése nagy részvét mellett ápril 15-én történt. Áldás és örök béke lengjen porai fölött!

— Az erdély-részi ref. tanárok szászvárosi értekezlete, főként a tantervek némely halaszthatatlan módosításaival s a középtanodai tankönyvek bírálatával foglalkozva, 3 napi tanácskozás után ápril 17-én oszlott el. Terjedelmesebb bírálatokat olvastak fel: Lőthé L., a Sente I. népiszkolai számtanáról; Szabó S., a Beöthy Zsolt magyar irod. történetéről; Makkai D., a Név- és Torkos-féle irály- és költészettanról; Geréb és Székely [F. a Perthes Koszta-féle latinnyelvtanról. Ugyan ez alkalommal az áldozatkészségében kifogyhatatlan és páratlan gr. Kun Kocsárd 40 darab aranyat ajánlt fel az értekezletnek pályadíjjul, az iskolai jellemképzés pályakérdésére.

— „Nemzeti könyvtár“ cím alatt Aigner Lajos derék könyvkiadónk még e hó folytán egy igen szép vállalatot indít meg. A „Nemz. könyvt.“ című vállalatban ugyanis a régibb magyar remekírók műveit fogja rendkívül olcsó füzetekben kiadni, a kiszemelt írók ezek: Kazinczy, Baesányi, Dayka, Horváth Ádám, Vitkovics, Bessenyei, Földi, Amádé, Raday, Zrinyi, Berzsenyi, Kármán, Csokonai, a Kisfaludiak, Kis János, Kölcsey, Mikeš, Farkas Mihály és Vajda Péter. A sorozatot Kazinczy, Mikeš, Dayka, Kármán és Vitkovics művei közlésével fogja megnyitni. F. évi május közepétől fogva, havonként 2—4, öt-hat éves füzet fog megjelenni; egy füzet ára csak 30 kr. Az aláírási kötelezettség egyelőre 100 füzetre terjed. Kik 10 füzetnek árát előre bérmentesen küldik be, a füzeteket bérmentve fogják kapni. Azok számára, kik az előfizetők vagy aláírók gyűjtésének terhes, de az ügyre néze fontos hivatalára vállalkozni sziveskednek, minden 10-ik példányt tisztelet példányul ajánlja fel a kiadó. — Ajánljuk e figyelemre méltó vállalatot olvasóink jó indulatába.

— Nyilvános nyugtatóványok (Foytatás) a „Család és iskola“ 1877-ki folyamára fizettek:

a egész évre 3 frttal.

341. Czirják Albert polg. isk. tanár helyben. 342. Sárdi István m. kir. állami képezdei tanár helyben. 343. Máthé József ev. rev tanító Szamosfalván. 344. Árkosi Lajos Disznajon.

b) 1877. II-ik felére 1 frt 50 krral.

145. Csóka György tanító Mező-Telegden. 146. Koos Ferencz kir. tanfelügyelő Besztercze. 147. Szeremlei Lajos kir. tanfelügyelő Fogaras. 148. Varga József tan. Mező-Bándon. 149. Vánca György tan. Sepsi-Szt.-Györgyön. 150. Tiszt. Vas Tamás ev. ref. lelkész ur Maros-Vásárhelyen. 151. Tiszt. Zacharias Dániel ev. ref. lelkész ur Brádon. 152. Balázs Gyula. N.-Enyeden. 153. Héjas Zsuzsánna kisasszony helyben.

b) 1878. I-ső felére 1 frt 50 krjával.

76. Polgári-iskola Dézs. 77. Pivár János polgári isk. igazg. B.-Gyula. 78. Sárdi József unit. tan. helyben. 79. Szekeres Elek néptanító M.-Vásárhely. 80. Szabó Róza ev. ref. lelkész Dador.

Kolozsvárt, 1878. február 25-én.

Propper Ferencz,

testületi pénztárnok.